

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 163/2021 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- talousvaliokunta TaVL 5/2022 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 10/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Monna Airiainen, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Elise Luovula, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Elina Rantakokko, valtiovarainministeriö
- poliisitarkastaja Tuomas Pöyhönen, Poliisihallitus
- ylitarkastaja Lotta Järvinen, keskusrikospoliisi
- tulliyli tarkastaja Camilla Söderman-Kylänpää, Tulli
- johtava asiantuntija Mika Linna, Finanssiala ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annettua lakia. Esityksen tarkoituksena on täytäntöönpanna rahoitustietodirektiivi, täydentää viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanoa ja lisäksi antaa täydentävää sääntelyä kansallisista muutostarpeista johtuen.

Rahoitustietodirektiivin täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla esityksessä ehdotetaan niiden viranomaisten nimeämistä, joilla olisi pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään direktiivissä tarkoitettulla tavalla. Lisäksi rahanpesun selvittelykeskuksen tehtäviä laajennettaisiin koskemaan yhteistyötä viranomaisten kanssa rahoitustietodirektiivissä tarkoitettujen vakavien rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä.

Rahoitustietodirektiivin täytäntöönpanoon ja viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanon täydentämiseen liittyen ehdotetaan teknistä ratkaisua, jonka avulla voitaisiin luovuttaa tietoa toimivaltaisille viranomaisille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä.

Edellä kuvattujen rahoitustietodirektiivin ja rahanpesudirektiivin täytäntöönpanon edellyttämien muutosten lisäksi kansallisista muutostarpeista johtuen ehdotetaan myös eräille muille toimivaltaisille viranomaisille, joilla voimassaolevan lain nojalla on oikeus saada pankki- ja maksutilejä koskevia tietoja, pääsyä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian lukuunottamatta eräitä pankki- ja maksutilitietojen valvontajärjestelmää koskevia säännöksiä, jotka on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2022.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Ehdotetulla lainsäädännöllä saatetaan voimaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1153 säännöistä, joilla helpotetaan rahoitus- ja muiden tietojen käyttöä tiettyjen rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkimista tai niihin liittyviä syytetoimia varten, ja neuvoston päätöksen 2000/642/YOS kumoamisesta (jäljempänä rahoitustietodirektiivi). Samalla täydennetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (jäljempänä viides rahanpesudirektiivi) täytäntöönpanoa. Lisäksi esitetään muuta täydentävää sääntelyä kansallisten muutostarpeiden vuoksi.

Rahoitustietodirektiivin mukaisesti laissa ehdotetaan niiden viranomaisten nimeämistä, joilla on pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään direktiivin tarkoittamalla tavalla. Lisäksi rahoitustietodirektiivin edellyttämällä tavalla laajennetaan rahanpesun selvittelykeskuksen oikeutta luovuttaa tietoja Europol-asetuksen liitteen I mukaisten vakavien rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

Kansallisena laajennuksena pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttämiseen oikeutettujen viranomaisten joukkoa laajennetaan nykyisestä. Lisäksi esityksessä ehdotetaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän yhteyteen rakennettavaa teknistä ratkaisua, koostavaa sovellusta, jonka avulla voidaan luovuttaa tietoja toimivaltaisille viranomaisille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä. Hallintovaliokunta yhtyy hallituksen perusteluissa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan koostava sovellus vastaa paremmin viidennen rahanpesudirektiivin vaatimusta keskitetystä tiedonhakuprosessista. Samalla valiokunta tähdentää, että pankkien ja asiakkaiden hallinnollinen taakka ei saa kuitenkaan lisääntyä.

Hallintovaliokunta on saanut esityksestä lausunnot perustuslakivaliokunnalta (PeVL 10/2022 vp) ja talousvaliokunnalta (TaVL 5/2022 vp) ja viittaa näiltä osin jäljempänä esitettyyn. Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Laajennukset pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää käyttäviin viranomaisiin

Esityksessä ehdotetaan, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyjen voimassa olevien pääsyoikeuksien lisäksi Verohallinnolla, Tullilla, Ulosottolaitoksella, poliisilla, Rajavartiolaitoksella, Puolustusvoimilla ja Finanssivalvonnalla olisi pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Näille viranomaisille ei esitetä uusia toimivaltuuksia pankki- ja maksutilitietoihin pääsyn osalta, vaan pääsy perustuu voimassa olevan lainsäädännön toimivaltuuksiin. Esitys laajentaa niitä käyttötarkoituksia, joita varten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää voidaan käyttää, sillä järjestelmää voidaan tällä hetkellä käyttää direktiivien mukaan vain, jos se on välttämätöntä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Valiokunta katsoo, että esityksen perusteluissa on kattavasti avattu sitä, millä osin ehdotettava sääntely johtuu direktiivien täytäntöönpanosta ja mikä taas kansallisista tarpeista.

Viides rahanpesudirektiivi ja rahoitustietodirektiivi ovat niin sanottuja vähimmäis- eli minimidirektiivejä, jolloin direktiivissä tai sen säännöksessä säädetään Euroopan unionin tasolla noudatettavasta vähimmäistasosta eli minimitasosta. Tällöin kansallisesti pidemmälle menevät säännökset ovat mahdollisia. Jäsenvaltiot voivat siten antaa direktiivejä pidemmälle menevää sääntelyä, kunhan sääntely täyttää esimerkiksi oikeasuhtaisuuden ja asianmukaisuuden edellytykset.

Hallintovaliokunta toteaa, että hallituksen esityksessä on kuvattu varsin kattavasti, mihin tarkoituksiin viranomaiset pyytävät pankkitilitietoja ja mihin tarkoituksiin ne pyytäisivät tietoja jatkossa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta. Hallintovaliokunta pitää myös perusteltuna, että tietoihin pääsyä rajaa toimivaltaisten viranomaisten osalta välttämättömyysedellytys.

Talousvaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (TaVL 5/2022 vp) huomauttanut, että pankki- ja maksutilitiedot tulisi saada kulkemaan automatisoitujen mekanismien kautta myös kansainvälistä verotuksen tietojenvaihtoa silmällä pitäen. Esitetyt muutokset pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytettävyydelle eivät sen mukaan näyttäisi olevan riittäviä muun muassa direktiivin (EU) 2011/16 (hallinnollinen yhteistyö verotuksen alalla) soveltamisedelly-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

tysten kannalta. Hallintovaliokunta yhtyy talousvaliokunnan näkemykseen ja ehdottaa esityksen 3 §:n 1 momentin 2 kohdan täydentämistä.

Koostava sovellus osana pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää

Hallituksen esityksen mukaan koostava sovellus on Tullin ylläpitämä automatisoitu tekninen ratkaisu, jonka avulla se välittää tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Kuten edellä on todettu, keskitetty automatisoitu ratkaisu vastaa paremmin viidennen rahanpesudirektiivin vaatimusta keskitetystä tiedonhakujärjestelmästä kuin nykyinen hajautettu tiedonhakujärjestelmä.

Valiokunta toteaa, että koostavaa sovellusta koskevalla ehdotuksella on myös laajempaa merkitystä, sillä komission uudempi ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1153 muuttamisesta siltä osin kuin kyse on toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyihin pankkitilirekistereihin keskitetyn yhteyspisteen kautta tulee lisäämään jäsenvaltioiden velvoitteita, jotka liittyvät pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä olevien tietojen välittämiseen muiden jäsenvaltioiden viranomaisille. Hallintovaliokunta on pitänyt ehdotuksen sisältämästä valtioneuvoston kirjelmästä antamassaan lausunnossa (HaVL 7/2022 vp — U 62/2021 vp) ehdotettua toimivaltaisten viranomaisten pääsyä komission kehittämään ja ylläpitämään EU-jäsenvaltioiden keskitettyyn järjestelmään tärkeänä edistysaskeleena rikoshyödyn jäljittämiseksi. Ilman esitettyä koostavaa sovellusta Suomella ei kansallisesti ole viidennen rahanpesudirektiivin edellyttämää pankki- ja maksutileihin liittyvään tunnistautumiseen tarkoitettua keskitettyä automatisoitua mekanismia.

Valiokunta toteaa, että niin koostavaa sovellusta kuin koko pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevan sääntelyn on täytettävä tietosuoja- ja perusoikeussääntelyn vaatimukset. Tietosuoja-asetuksen 25 artikla koskee sisäänrakennettua ja oletusarvoista tietosuojaa, eli rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla varmistetaan, että oletusarvoisesti käsitellään vain käsittelyn kunkin erityisen tarkoituksen kannalta tarpeellisia henkilötietoja. Tämä velvollisuus koskee kerättyjen henkilötietojen määriä, käsittelyn laajuutta, säilytysaikaa ja saatavilla oloa. Teknisten käyttöyhteyksien on sisällettävä asianmukaiset kontrollit, joilla rajoitetaan ja kontrolloidaan tietojen käsittelyä, kuten tietojen luovuttamista. Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksessä on asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen suojaan ja henkilötietojen käsittelyn riskeihin liittyvät näkökohdat.

Hallintovaliokunnan asiantuntijalausunnoissa on käynyt ilmi, että Tullin rooli koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä ja toisaalta koostavan sovelluksen liittyminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ovat jääneet esityksessä epäselviksi. Valiokunta katsoo, että lainvalmistelussa ei ole riittävän tarkkarajaisesti esitetty, että Tullin ylläpitämä koostava sovellus ei ole ainoastaan automatisoitu mekanismi, joka välittää viranomaisen tietopyynnöt pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmälle, vaan että se on osa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää ja yksi rekisterikokonaisuus. Hallintovaliokunta katsoo, että koostava sovellus tulee tässä yhteydessä lisätä voimassa olevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 §:n 1 momenttiin jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvatulla tavalla. Samalla Tullin rooli koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön mukaisine rekisterinpitäjän velvollisuuksineen ja vastuineen selkeytyy.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tietosisältö

Hallintovaliokunta toteaa, että hallituksen esityksen ja sen taustalla olevien direktiivien tavoitteenä on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen helpottamalla toimivaltaisten viranomaisten rahoitustietojen eli pankki- ja maksutilitietojen saamista vakavien rikosten ennalta ehkäisemiseksi, paljastamiseksi, tutkimiseksi tai niihin liittyviä syytetoimia varten. Valiokunta pitää tavoitetta tärkeänä ja toteaa, että tavoitteeseen pääsemiseksi on tarpeen käyttää tehokkaita keinoja. Hallituksen esityksestä ja valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen perusteella on käynyt myös ilmi, että viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseen liittynyt hajautettu pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on jäänyt erittäin vähäiselle käytölle.

Valiokunta katsoo, että hallituksen esitykseen sisältyvillä muutoksilla ei päästä riittävästi edellä mainittuihin tavoitteisiin. Valiokunta katsoo, että kun tietojärjestelmän rakentamisen tavoitteena on erityisesti rikoshyödyn poisottamisen sekä rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja selvittämisen tehostaminen, on kattavampien tietojen, tilitapahtumatietojen, lisääminen järjestelmän tietosisältöön välttämätöntä.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevan lain aiemmassa eduskuntakäsittelyssä (HE 167/2018 vp — TaVM 43/2018 vp — PeVL 48/2018 vp) tilitapahtumatiedot on luonnehdittu yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Perustuslakivaliokunta piti erityisen valitettavana, että hallituksen esityksessä selostettiin tuolloin kansallisen liikkumavaran alaa puutteellisesti. Valiokunnan mukaan ehdotetun kaltainen sääntely, jolla olisi mahdollistettu yksityiselämän suojan ydinalueelle ulottuva arkaluonteisten henkilötietojen käsittely salassapitovelvollisuuden estämättä, olisi ollut valmisteltava, perusteltava ja laadittava sisällöltään erityisen huolellisesti perustuslain asettamat vaatimukset huomioiden (PeVL 48/2018 vp, s. 7). Perustuslakivaliokunta on toistanut tämän käsiteltävänä olevan lakimuutosehdotuksen yhteydessä (PeVL 10/2022 vp).

Talousvaliokunta on katsonut lausunnossaan (TaVL 5/2022 vp), että ehdotettu lainsäädäntö ei ratkaise nykytilan ongelmaa viranomaisten menettelyjen hajanaisuudesta ja manuaalisuudesta, kun kysymys on arkaluonteisten, yksityisyyden suojan piiriin kuuluvista tilitapahtumatiedoista. Valiokunta pitää perusteltuna kantaa, jonka mukaan tietojen käsittelyn manuaalisuus ei ole hyvän tietosuojan tason tae. Arkaluontoisiakin tietoja voidaan käsitellä automatisoidusti, kun edellytetään, että järjestelmien käyttöoikeuksien hallinta ja tietoturva on asianmukaisesti ratkaistu. Olennaista on, että tietojen pyytämisestä ja katselusta jää sellaiset lokimerkinnät, ettei niitä voi jälkikäteen muuttaa.

Talousvaliokunnan lausunnossa todetaan, että uuden järjestelmän tulisi tehostaa, tarkentaa ja kaaventaa tietopyyntöjä ja parantaa kyselyjen seurattavuutta. Uudessa järjestelmässä tulisi hyödyntää kehittynyttä teknologiaa (esimerkiksi lohkoketjuteknologiaa) edellä sanottujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Vain tällä tavoin voidaan tavoittaa tasapaino viranomaisten tiedontarpeen ja finanssilaitosten asiakkaiden yksityisyydensuojan välillä. Tietojärjestelmässä voidaan rajata tarkasti, ketkä voivat nähdä välitetyn tiedon sisällön, sekä todentaa myöhemmin, ketkä ovat tietoja katselleet. Huomionarvoista on myös, että kun viranomainen tekisi kyselyn Tullin koostavan sovelluksen kautta, tieto kysyvästä viranomaisesta ja kyselyn perusteesta jäisi sovellukseen eikä

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

sitä välitettäisi eteenpäin. Tämä vähentäisi mahdollisuutta käyttää väärin tietoa siitä, mikä viranomainen on tietoja pyytänyt.

Hallintovaliokunta yhtyy talousvaliokunnan näkemyksiin ja pitää välttämättömänä, että tilitapahtumatietojen tuominen järjestelmän piiriin otetaan nopealla aikataululla valmisteltavaksi, sillä nykyinen järjestelmä aiheuttaa epätietoisuutta ja päällekkäisiä kustannuksia sekä viranomaisissa että yksityisellä sektorilla. Valiokunta katsoo, että järjestely, jossa tilinumerot on viety monimutkaisen sääntelyn ja tietosuojan taakse mutta joka ei kata tilitapahtumatietojen käsittelyä, ei ole yksilönsuojan, tietosuojan eikä rikoshyödyn jäljittämisen ja poisottamisen kannalta eikä myöskään järjestelmästä aiheutuvat kustannukset huomioiden uskottava tai kestävä ratkaisu.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

1 §. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä (Uusi). Valiokunta viittaa yleisperusteluissa todettuun ja ehdottaa, että voimassa olevaa säännöstä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä muutetaan tässä yhteydessä siten, että lain 1 §:n 1 momenttiin lisätään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän yhdeksi osaksi tässä laissa ehdotettu koostava sovellus. Henkilötietojen käsittelyä tulee tarkastella yhtenä kokonaisuutena pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmänä. Samalla Tullin rooli koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön mukaisine rekisterinpitäjän velvollisuuksineen ja vastuineen selkeytyy.

2 §. Määritelmät. Hallituksen esityksessä ehdotetaan pykälän 1 momentin 10 kohtaan viittausta maksulaitoslain 5 §:n 4 kohtaan. Tällä korvattaisiin voimassa olevan lain viittaus maksupalvelulain 8 §:ään. Valiokunta toteaa, että voimassa olevan pykälän 10 kohta koskee luottolaitosten talletustilejä, jotka eivät ole maksupalvelulain 8 §:ssä tarkoitettuja maksutilejä. Maksulaitoslain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla lakia kuitenkin sovelletaan luottolaitoslaissa tarkoitettuun luottolaitokseen vain, jos kyse on 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettusta tilinsiirtopalvelusta. Valiokunta ehdottaa, että edellä mainitusta syystä esitetystä muutoksesta luovutaan ja säännös pysyy voimassa olevan lain mukaisena lukuun ottamatta kohdan 11 lisäämisen vuoksi tarvittavaa puolipisteen lisäystä.

3 §. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää käyttävät viranomaiset. Neuvoston direktiivillä (EU) 2021/514 (ns. DAC7), joka on annettu 22. maaliskuuta 2021, on tehty muutoksia hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla annetun direktiivin (EU) 2011/16 (ns. virka-apudirektiivi) 22 artiklan 1 a kohtaan. Kohdan mukaan jäsenvaltioiden on virka-apudirektiivin täytäntöönpanoa ja täytäntöönpanon valvontaa varten sekä vahvistetun hallinnollisen yhteistyön toimivuuden varmistamiseksi säädettävä laissa siitä, että veroviranomaisilla on pääsy Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/849 13, 30, 31, 32 a ja 40 artiklassa tarkoitettuihin mekanismeihin, menettelyihin, asiakirjoihin ja tietoihin. Pankki- ja maksutilitiedot tulee saada kulkemaan automatisoitujen mekanismien kautta myös kansainvälistä verotuksen tietojenvaihtoa silmälläpitäen. Valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan esitetyt muutokset 3 §:n 1 momentin 2 kohtaan eivät ole riittäviä direktiivin (EU) 2011/16 soveltamisedellytysten kannal-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

ta. Hallintovaliokunta ehdottaa pykälän 2 kohtaan lisättäväksi Verohallinnolle pääsyoikeudet pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kyseisten Verohallinnolle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

Ehdotetussa 3 §:n 1 momentin 7 kohdassa on todettu poliisin ja Rajavartiolaitoksen suorittama rikosten esitutkinta ja selvittäminen. Esitutkinta on päällekkäinen tehtävä rikosten selvittämisen kanssa. Muualla lainsäädännössä on käytetty terminologiaa rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Lainsäädännön johdonmukaisuuden ja selkeyden vuoksi ehdotetusta säännöksestä esitetään poistettavaksi sana ”esitutkinta” ja lisättäväksi ilmaisu ”sekä syyteharkintaan saattamiseen”.

4 §. Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan pykälän 2 momenttiin muutoksia, joiden tarkoituksena on ollut selventää tiedon luovuttamisen velvoitteita aikamääreiden ja asiakkuuden alkamisen ja päättymisen osalta. Hallintovaliokunta katsoo asiantuntijaselvitykseen perustuen, ettei lisäysehdotus ole kaikilta osin vielä valmis ja se vaatii vielä jatkovalmistelua. Tästä syystä valiokunta ehdottaa 2 momentin poistamista lakiehdotuksesta.

6 §. Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot. Hallituksen esityksessä ehdotetaan pykälän 2 ja 3 momenttiin muutoksia, joiden tarkoituksena on ollut edellä todetun 4 §:n muutosten tavoin selventää tiedon tallentamisen velvoitteita. Myös näiden lisäysehdotusten osalta hallintovaliokunta katsoo asiantuntijaselvitykseen perustuen, etteivät ne ole kaikilta osin vielä valmiita ja ne vaativat vielä jatkovalmistelua. Tästä syystä valiokunta ehdottaa myös 6 §:n 2 ja 3 momentin poistamista lakiehdotuksesta.

Voimaantulosäännös. Esityksessä ehdotetaan, että Tullin koostavaa sovellusta koskevia 7 a §:n säännöksiä sovellettaisiin 1.9.2022 alkaen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on kiinnitetty huomiota siihen, että siirtymäaikaa on tarpeen jatkaa, jotta Tullille jää riittävästi aikaa koostavan sovelluksen käyttöönotolle. Saatuun selvitykseen viitaten valiokunta ehdottaa säännöstä muutettavaksi siten, että 7 a §:ää sovellettaisiin 1.11.2022 alkaen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 163/2021 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 163/2021 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 10 kohta, 3 §, 4 §:n 2 momentin johdantokappale ja 1 ja 2 kohta sekä 3—5 momentti, 6 §:n 2 momentin johdantokappale ja 3 kohta, 3 momentin 1 kohta sekä 5 momentti, 7 §:n 2 momentti, 10 ja 11 § sekä 12 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 10 kohta, 4 §:n 2 momentin 1 kohta, 6 §:n 2 momentin johdantokappale ja 3 kohta sekä 3 momentin 1 kohta sekä ja 11 § laissa 730/2020, sekä
lisätään 2 §:ään uusi 11 kohta sekä lakiin uusi 3 a ja 7 a § seuraavasti:

1 § (Uusi)

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä

Tässä laissa säädetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä, joka muodostuu pankki- ja maksutilien tiedonhakupankki- ja maksutilirekisteristä sekä koostavasta sovelluksesta.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

10) muilla talletustileillä sellaisia luottolaitostoiminnasta annetun lain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettua talletusta koskevaa tiliä, joka ei kuitenkaan ole maksupalvelulain 8 §:ssä tarkoitettu maksutili;

11) koostavalla sovelluksella Tullin ylläpitämää automatisoitua teknistä ratkaisua, jonka avulla se välittää tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille.

3 §

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää käyttävät viranomaiset

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä seuraavien tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

1) poliisilla, rahanpesun selvittelykeskuksella, Tullilla ja Rajavartiolaitoksella Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/794, jäljempänä *Europol-asetus*, liitteen I mukaisten rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja tutkimiseksi;

2) Verohallinnolla

a) verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 19 §:ssä säädetyn tiedonantovelvollisuuden kohdentamiseksi;

b) hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla sekä direktiivin 77/799/ETY kumoamisesta annetun neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta annetun lain (185/2013) 3 §:n mukaiseen tarkoitukseen;

3) Tullilla tullilain (304/2016) 102 §:n 2 momentissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden kohdentamiseksi verotus- ja verovalvontatehtävää varten sekä esitutkintaan ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 1 luvun 2 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuihin tullirikosten estämis- ja paljastamistehtäviin;

4) Ulosottoviranomaisella ulosottokaassa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa varten;

5) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa (444/2017) tarkoitettuilla toimivaltaisilla viranomaisilla ja asianajajayhdistyksellä mainitussa laissa tarkoitettuun valvontatehtävän suorittamiseen;

6) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 2 §:n 1 momentin 1—4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseen;

7) poliisilla ja Rajavartiolaitoksella ~~esitutkintaan~~, rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen, poliisilla rahankeräyslaissa (863/2019) tarkoitettuun rahankeräysten valvontatehtävän suorittamiseen sekä poliisilain (872/2011) 6 luvun mukaiseen poliisitutkintaan tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii;

8) Puolustusvoimilla sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014) tarkoitettuun rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 104 §:n mukaisesti;

9) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

3 a §

Toimivaltaisten viranomaisten pääsy tietoihin ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset

Pääsy 4 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia hakuja on ainoastaan sellaisella 3 §:ssä tarkoitetun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

4 §

Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmä

~~Tiedonhakujärjestelmän kautta luovutetaan toimivaltaiselle viranomaiselle seuraavat tiedot kuluvan vuoden ja viiden edellisen vuoden ajalta, jos toimivaltainen viranomainen on ne salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan:~~

~~1) tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen, asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot;~~

~~2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5—7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä;~~

Toimivaltaisen viranomaisen on yksilöitävä säännös, jonka nojalla se pyytää tietoa. Luottolaitoksen on toimitettava tieto toimivaltaiselle viranomaiselle maksutta. Luottolaitokset vastaavat luovutettavien tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheutonta viivytystä.

Asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvaratileistä ei saa luovuttaa tiedonhakujärjestelmän kautta, vaan ainoastaan tiedon siitä, että kyseessä on asianajajan asiakasvaratili sekä minkä asianajajan asiakasvaratili on kyseessä.

Tulli valvoo 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen velvoitteiden noudattamista sekä antaa määräyksen pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän teknisistä vaatimuksista.

6 §

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot

~~Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot kuluvan vuoden ja viiden edellisen vuoden ajalta maksulaitoksen, sähkörahayhteisön ja virtuaalivaluutan tarjoajan rahanpesun ja~~

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

~~terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 3 luvun 2 §:ssä tunnistettavaksi säädetystä asiakkaasta:~~

~~3) maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä.~~

~~Jos luottolaitos on saanut Finanssivalvonnalta 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan poiketa tiedonhakupöytäkirjan ylläpitovelvoitteesta, pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot:~~

~~1) tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen, asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot;~~

Asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvaratileistä ei saa luovuttaa rekisterin kautta, vaan ainoastaan tiedon siitä, että kyseessä on asianajajan asiakasvaratili sekä minkä asianajajan asiakasvaratili on kyseessä.

7 §

Tietojen antaminen pankki- ja maksutilirekisteristä

Tiedot voidaan luovuttaa sen estämättä, mitä luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 18 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta siihen, että rekisterinpitäjä rajoittaa henkilötietojen käsittelyä.

7 a §

Tietojen luovuttaminen siirtämällä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille

Tulli ylläpitää koostavaa sovellusta, jolla 4 ja 6 §:ssä tarkoitetut tiedot luovutetaan siirtämällä ne pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Tulli on koostavalla sovelluksella käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjä.

Tulli välittää 3 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 4 ja 6 §:ssä säädettyjä tietoja koskevat tietopyynnot, joiden osalta on yksilöity 3 §:ssä tarkoitettu käyttötarkoitus, pseudonymisoituna luottolaitokselle sekä siirtää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella. Tietopyyntö ja siihen annetun vastauksen sisältö ovat salassa pidettäviä.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilötietojen käsittely on automaattista. Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu.

Poiketen siitä, mitä yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy tietoihin ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 23 §:ssä rekisteröidyn tarkastusoikeudesta, pääsyä tietoihin tai tarkastusoikeutta ei ole, kun tietoja käsitellään koostavalla sovelluksella. Rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojavaltuutetun välityksellä säädetään mainitun lain 29 §:ssä ja tietosuojalain (1050/2018) 34 §:ssä. Oikeuksien käyttämistä koskeva pyyntö on esitettävä tietosuojavaltuutetulle taikka Tullille noudattaen henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 35 §:n 2 momenttia. Tullille esitetty pyyntö on toimitettava viipymättä tietosuojavaltuutetulle.

10 §

Lokitiedot

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä pankki- ja maksutilirekisterin sekä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjan käyttökerroista ja luovutettava lokitiedot 3 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille pyynnöstä. Lokirekisterin on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) asian viitetiedot;
- 2) oikeusperusta, jonka nojalla tietoja pyydetään;
- 3) tiedustelun tai haun päivämäärä ja kellonaika;
- 4) tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyyppi;
- 5) tiedustelun tai haun tuloksen tunnistetiedot;
- 6) rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.

Mitä 1 momentissa säädetään lokirekisterin sisältämistä vähimmäistiedoista, sovelletaan myös toimivaltaisen viranomaisen 4 §:ssä tarkoitetun pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjan käytöstä ylläpitämään lokirekisteriin.

Lisäksi kunkin toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä lokirekisteriä, josta käy ilmi 4 §:ssä tarkoitetusta pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjasta tiedustelun tai haun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot ja jos mahdollista, tiedustelun tai haun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on nimettävä henkilö, joka valvoo tiedonhakupöytäkirjan käyttöä. Tulli rekisterinpitäjänä valvoo pankki- ja maksutilirekisterin käyttöä. Tietosuojavastaavan on tarkastettava 1—3 momentissa tarkoitettujen lokirekisterien säännöllisesti.

Lokitiedot säilytetään ainoastaan henkilötietojen suojan ja tietoturvallisuuden sekä oikeusturvan varmistamiseksi, ja ne on suojattava epäasialliselta käytöltä. Lokitietoja säilytetään kuluva vuosi ja viisi seuraavaa vuotta, paitsi jos niitä tarvitaan kesken olevassa valvonta-asiassa.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

11 §

Uhkasakko

Tulli voi asettaa 4 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen velvoitteiden noudattamisen tehosteeksi tai 6 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tietojenantovelvollisuuden tehosteeksi uhkasakon, jos laiminlyönti ei ole vähäinen. Uhkasakon tuomitsemisesta päättää Tulli, jollei muualla laissa toisin säädetä. Muilta osin uhkasakon asettamisesta ja tuomitsemisesta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

12 §

Rikemaksu

Tulli määrää rikemaksun sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo velvollisuuden ylläpitää 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöstä tai velvollisuuden toimittaa Tullille 4 §:n 2 momentissa taikka 6 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuja tietoja.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 7 a §:ää sovelletaan kuitenkin 1 päivästä **mar-**
raskuuta 2022.

— — — — —

2.

Laki

rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 2 §:n 1 momentin 3 kohta sekä 4 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 4 momentti laissa 576/2019, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

2 §

Rahanpesun selvittelykeskus ja sen tehtävät

Keskusrikospoliisissa on rahanpesun selvittelykeskus, jonka tehtävänä on:

3) yhteistyö viranomaisten kanssa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa sekä Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/794, jäljempänä *Europol-asetus*, liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi;

4 §

Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa

Rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, sekä Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rahanpesun selvittelykeskus saa luovuttaa tietoja myös ilman pyyntöä. Lisäksi tietoja saa luovuttaa ulkoministeriölle varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 9 §:ssä säädettyjen tehtävien ja ulosottomiehelle mainitun lain 14 §:ssä säädettyjen tehtävien ja eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämiseksi annetun lain (659/1967) 2 b §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan luovuttaa myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitettulle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle, jos luovutettava tieto on välttämätön toimivaltaisen valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen mainitussa laissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Tietoja voidaan luovuttaa Europolille. Päätöksen tässä momentissa tarkoitettujen tietojen luovuttamisesta tekee rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Tässä momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa tietojoukkona tai sähköisesti. Poliisilla, Tullilla, Rajavartiolaitoksella ja syyttäjällä on oikeus saada rahoitustietoja ja -analyyskejä rahanpesun selvittelykeskukselta Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, tutkimiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2022 vp

Helsingissä 1.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Matti Semi vas
jäsen Kari Tolvanen kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro